

ȘASE SCRISORI DIN SĂLAJ ALE LUI MIHAI VODĂ VITEAZUL

În campania militară din vara anului 1601, oștile unite ale lui Mihai Vodă și Basta au intrat pe teritoriul actual al județului Sălaj la Bobota, în seara zilei de 1 august, unde au și poposit peste noapte¹, după o zi de marș lung și rapid².

A doua zi au poposit în pădurea de stejar între Sălăjeni și Sighetul-Silvaniei, iar cortul lui Mihai a fost ridicat sub un gorun, care există și azi, aproape de școala cătunului „Colonie“.

În ziua a treia oștile s-au aliniat la Guruslău. Cortul lui Mihai de comandant al oștilor unite se afla în văzul tuturor pe promontoriul, care îi poartă de atunci numele „Dealul lui Mihai“, ceea ce a evidențiat și desenatorul unei ștampe cunoscute a bătăliei de la Guruslău.

În seara zilei de vineri, 3 august 1601, ne spune cronicarul Szamosközy: „Tertia die Augusti Sigismundus princeps profligatur ad pagum Gorozlov in Zilagy“ — „principele Sigismund fu învins la satul Guruslău din Sălaj“ și adaugă: „pierdu Ardealul“.

Era firesc ca ziua următoare bătăliei, 4 august, sămbătă să fie petrecută tot în tabăra de la Guruslău, unde învingătorii aveau să împărțească prada de război, să-i judece pe infidelii capturați. Aceștia, foști curteni la Alba Iulia, juraseră credință lui Mihai în toamna glorioasă din 1599, însă după aceea trădându-l, au trecut la Sigismund și au luptat la Guruslău împotriva lui Mihai. Vreo 60 au primit răsplata trădării: au fost spânzurați pe loc. Până în ziua de azi locul acela se numește: „Șasezeci de spânzurători“.

Privitor la steagurile capturate Basta a pretins, deși avea mai puține, ca Mihai să-i predea lui steagurile cucerite de la inamic și numai el, Basta, să le trimită singur, pe toate, împăratului Austriei.

Evident Mihai nu putea accepta acest lucru pentru că din moment ce el primise de la împărat comanda acestei campanii militare, ca și suta de mii de taleri pentru angajare de mercenari, el era chemat să comunice strălucita biruință și să trimită trofee. În cele din urmă nepu-

¹ La „Fîntîna Cornilor“, din Bobota județul Sălaj, a poposit oastea lui Mihai Viteazul după o legendă populară locală, comunicată de Valeria Ciocean, profesoară în Bobota.

² Traseul acestui marș, de la Moftinul Mic pînă la Guruslău, cf. Grațian C. Mărcuș „Date noi cu privire la unele evenimente din ultimele zile ale domniei lui Mihai Vodă Viteazul“. Comunicare la Societatea de Științe Istorice, Filiala Cluj, din 29 oct. 1970. A.I.I.A., XIV. 1971. p. 45 și urm.

tindu-se înțelege, fiecare a trimis steagurile cu un delegat aparte, Mihai printr-un ragusan, iar Basta prin Toma Cavriolo.

Prima scrisoare era adresată deci împăratului Rudolf al II-lea al Austriei, în care Mihai arăta victoria obținută în ziua precedentă, împreună cu Basta, asupra oștirii principelui Sigismund Báthory, cu un număr mare de tunuri și steguri luate de la el, trimițând 62 steguri „pro victoriae reportatione”³. Apoi zorește trimiterea de bani (cu cei primiți angajase un număr mai mare de mercenari decât era prevăzut, care trebuiau plătiți n.n.) și solicită un înalt ordin ca să poată primi tunurile rămase în Ardeal. În încheiere dă știri despre izgonirea lui Simion Vodă din Țara Românească (lăsînd a se înțelege că tronurile Transilvaniei și Țării Românești îl așteaptă, ambii uzurpatori: Sigismund Báthory și Simion Movilă fiind alungați n.n.)⁴.

A doua scrisoare, aproximativ cu același cuprins, o trimite arhiducelui Matia, fratele împăratului⁵.

Ambele scrisori sînt scrise în limba latină și sînt datate din „Tabăra de la Guruslău”, în ziua de 4 august 1601, iar originalele lor sînt păstrate la Viena.

În ziua de duminică Mihai își strămută tabăra la Zălau.

De aici scrie o scrisoare regelui Spaniei, prin intermediul ambasadurului spaniol de la Praga, don Guillermo de San Clemente⁶. În scrisoare dă veste despre biruința obținută, împreună cu Basta, asupra lui Sigismund Báthory, a cărui oaste risipindu-se prin păduri (e vorba de pădurile seculare ale Meseșului care atunci coborau pînă la poalele muntelui n.n.), — e urmărită de oastea împărătească. Voind a sluji mai departe cauza creștină (și europeană n.n.) roagă ajutor pentru a putea duce mai departe lupta împotriva turcilor. Anunță că boierii din Țara Românească, gonind pe Simion Vodă, s-au supus lui (adică lui Mihai Vodă n.n.)⁷.

O altă scrisoare cu text aproape identic a fost trimisă papei de la Roma prin nunțul papal de la Praga Filippo Spinelli⁸.

Și aceste scrisori sînt scrise în limba latină. Ele sînt datate în ziua de 5 august, în „Tabăra de lingă Zălau”, la granița Transilvaniei. Originalele sînt păstrate prima la Madrid, iar a doua la Vatican. Toate patru sînt datate după stilul nou al calendarului gregorian, în vigoare și în Transilvania din 1590.

A cincea scrisoare, cel puțin pînă acum, n-a fost găsită, ea trebuie să fi fost dată la Zălau și se știe despre ea prin tradiții păstrate atît de români cît și de maghiari, ca și prin unele dovezi indirecte. Este vorba de o scrisoare prin care orașul Zălau e scutit de tribut de război, căci

³ Steagurile capturate de Mihai erau în număr de 62, iar de Basta vreo 40.

⁴ A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, București, 1933, VI, p. 411.

⁵ *Idem*, p. 409.

⁶ *Idem*, p. 412.

⁷ Al. Ciorănescu: *Documente privitoare la Istoria Românilor culese din arhivele din Simancaș, București*, 1940 p. 190—191.

⁸ A. Veress, *op. cit.*, p. 412.

privilegiile breslelor meșteșugărești și comerțul liber cu vinuri au fost întărite de Mihai Vodă încă la 4 februarie 1600 printr-o diplomă dată la scaunul său din Alba Iulia.

Se știe că în tot evul mediu ostașii mercenari au fost angajați și „cu dobîndă“, totuși în mod cert se știe că orașul a fost ferit de „foc“ și locuitorii de „sabie“, de sigur la porunca numai a lui Mihai, — căci Basta plecase dela Guruslău la Șimleu, apoi la Cluj, — la rugămintea de milostivire probabil a acelorași fruntașii bătrîni, care anul precedent, în 1600 erau între cei dintîi reprezentanți de orașe care i-au recunoscut lui Mihai Vodă ca legală domnia asupra Transilvaniei, prin înfățișarea lor la Alba-Iulia și prin cererea lor de întărire a privilegiilor.

Tradiția populară a existenței scrisorii lui Mihai de scutire de tribut de războiu a orașului Zălau, este confirmată și de scriitorul László Niko-lajevici din București, originar din Cehu-Silvaniei⁹, care în scrisoarea ce mi-a adresat s-a referit și la Gheorghe Pop de Băsești, președintele de mai tîrziu al adunării dela Alba-Iulia, fără ca să știe dacă acesta o știa din bătrîni sau va fi avut și o dovadă scrisă.

Nu putem ști în ce limbă va fi fost scrisă, probabil tot în latină, cum era și diploma din 1600, dar presupunem că ea nu putea avea decît data de 5 august, prima zi a șederii lui Mihai la Zălau. De altfel în mod similar a procedat și Basta care în acele zile era la Cluj, iar diploma acordată și semnată de Basta, socotindu-se el stăpîn al Transilvaniei, s-a păstrat bine în arhiva orașului și care firește l-a înfuriat pe Mihai, cînd, după sosirea lui la Cluj, a aflat despre ea.

A șasea și ultima scrisoare a lui Mihai Vodă trebuie să fi fost scrisă tot la Zălau, fie în ziua de 5 sau cel mai tîrziu în 6 august, căci, adresată judeului primar al orașului Cluj, curierul ostaș care a dus în mod cert scrisoarea a fost ospătat în zilele de 7, 8 și 9 august din ordinul primarului Cluj, cum rezultă din socotelile orașului pe anul 1601¹⁰.

Nu putem ști ce a cuprins, deoarece scrisoarea originală n-a fost găsită în arhive.

Se presupune că Mihai ar fi fixat și pretins în acea scrisoare un tribut de războiu ce avea să fie plătit de Clujeni lui Mihai, biruitorul de la Guruslău. Basta va fi contracarat însă plata, iar Mihai a avut „mare minie asupra clujenilor“ — după ce la 11 august își stabili tabăra lângă Cluj, spune cronicarul Szamosközy¹¹, putînd fi și acesta un motiv

Orașul Cluj a suportat întreținerea celor două armate unite timp de 5 zile, iar tributul special de războiu l-a ridicat Basta, cînd se pre-gătea pentru a pleca la Turda¹².

⁹ „Müvelődés“ București an. XXIII. Nr. 6/1970.

¹⁰ St. Mețes: *Domni și boieri din țările române în orașul Cluj*, Cluj, 1935, p. 27.

¹¹ I. Crăciun: *Cronicarul Szamosközy și însemnările lui privitoare la români*, Cluj, 1928, p. 156.

¹² A. Veress, *Basta György hadvezér levelezése és iratai, 1599—1607*, Budapest, 1909. p. 548.

5764/1980

Revenind la cele șase scrisori enumerate, menționăm că nici o altă dovadă nu este deocamdată că Mihai ar mai fi trimis vreo scrisoare fie de la Cluj, fie de la Turda, pe cîmpia căreia îl aștepta lancea asasină ordonată de generalul Basta.

Între evenimentele de la Turda, Nicolae Iorga scrie: „Mihai trimite un ragusan cu scrisoare”¹³. Fraza este greșit așezată aici, fiindcă se referă la ragusanul care a dus la împărat steagurile capturate împreună cu scrisoarea de care am făcut amintire.

Putem conchide deci că scrisorile în număr de șase, datate din Sălaj, ale lui Mihai Vodă Viteazul sînt și ultimele în zbuciumata lui luptă pentru independență și de unire a celor trei țări române.

GRAȚIAN C. MĂRCUȘ

SIX LETTRES DE MICHEL LE BRAVE, PENDANT SON EXPEDITION MILITAIRE SUR LE TERRITOIRE DU DEPARTEMENT SĂLAJ EN TRANSYLVANIE

(RÉSUMÉ)

La campagne militaire de Michel le Brave, pour la conquête de la Transylvanie, commença le 1 août 1601 et la lutte victorieuse de 3 août, à Guruslău département de Sălaj, lui ouvre les plus favorables perspectives de réaliser de nouveau l'unification des trois principautés roumaines.

Cette étude énumère les lettres écrites par Michel le Brave pendant ses opérations militaires en Sălaj.

Le 4 août il expédia, de son camp de Guruslău, des lettres à l'empereur Rudolf d'Autriche et à l'archiduc Matias, en leur faisant connue sa grande victoire.

Après il établit son camp près de la ville Zalău, pendant quatre jours. De Zălău il expédia une lettre au roi de l'Espagne et une autre au Pape de Rome, par leurs ambassadeurs à Prague, en les assurant-fier de sa victoire remportée à Guruslău — qu'il va lutter toujours pour la cause de la chrétienté et de l'Europe, contre les turques et leurs alliés.

On suppose encore l'existence d'une lettre par laquelle il accorde exemption, pour la population de la ville Zalău, de l'obligation de payer le tribut de guerre.

On sait, de même, qu'il a expédié une lettre, d'ici de Zalău, au maire de la ville Cluj.

Ces sont les dernières lettres, connues, de Michel le Brave, car il fut assassiné, près de la ville de Turda, le 19 août 1601, victime de la rivalité de Basta.

¹³ N. Iorga: *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1968 p. 395.